

Új horizont

Történelmi lecke

Mottó:

A történelemből azt tanultuk, hogy az emberek soha nem tanultak a történelemből – eddig.

Néha – többnyire teljesen váratlanul, mintegy rádöbbenve – felöltik bennem: *lehetne másképp*. A gondolat tárgy nélküli, de erős – pozitív – érzelmi töltése van. Mozgósító ereje nagy: „Gyerünk, a tespedésnek vége, most azonnal meg kell váltani a világot; munkára fel!”

Talán mindenkinek van időnként hasonló élménye, de kevesen képesek megtenni a következő lépést. Elindulni egy új úton nem kevés lelki, szellemi energiát igényel. Az életvitel, szokásrend, sőt esetenként a világmép és az értékrend megváltoztatása nem könnyű és nem is sikerül minden esetben. Csontváry, Gaugin élete talán jó példa erre.

„Lehetne másképp” – ez pusztán egy lehetőség, tényállás rögzítése, nem felszólítás, nem útmutatás, nem kényszer a cselekvéshez. Az az üzenete, hogy van mozgástér az élet számára, hogy érdemes keresni a legmegfelelőbb formákat. Ezek néha karnyújtásnyira vannak vagy épp „az orrunk előtt”, ezért nem vesszük észre; a tudatunk másra irányul vagy már kitaposott nyomon jár, amiből nehéz kizökkenteni.

De miért kell felforgatni egy rendben folyó életet? Nem pusztán a tudat vagy talán a tudatalatti sziporkája ez, hogy lángra lobbantsa az ego világát? Az említettek túl Nagy Sándor, Assisi Szent Ferenc, Albert Schweitzer – sőt, talán Hitler és sokan mások is egy ilyen impulzus hatására indultak el a maguk nem mindig üdvözítő útján? Mikor *kell* indulni – és merre?! Nincs rá recept. Talán a sámánok, guruk, csillagjósok, szent emberek tudhatnak segíteni azzal, hogy ráirányítják az ember figyelmét a benne szunnyadó lehetőségekre. Ezek számbavétele nyomán rátalálhatunk a sorsunkba rejtett saját utunkra, életfeladatunkra. Ehhez nyitott szemmel, széles mezőben kell pásztázni a jelenségeket, történéseket, tendenciákat. Ha valahol a megszokottól eltérő dolgot tapasztalunk, arra fokozottan kell figyelni, értelmezni, a jelentését megfejteni, a benne rejlő kihívásra válaszolni. A sorsnak, jövőnek elébe menni – ehhez nagyon tág horizont, rugalmas gondolkodás és szellemi bátorság szükséges. De ez a termékeny, sikeres, boldog élet feltétele. Tehát munkára fel!

A tudományok és a kommunikáció fejlődésével a szellemi látómező hallatlan mértékben kitágult, de töredezzé is vált egyben. Mintha mozaikképet néznénk, amely távolabbról nézve egységes, jelentéssel bír, de ha közelebről nézzük, csak értelmezhetetlen kódarabokat látunk. Hol van, miben áll a kép üzenete? A válaszhoz egyszerre, összefüggéseikben kell látni a jelenségeket. Ez újfajta megközelítést kíván a merev, szaktudományos szemlélettel szemben. Miközben elmosódni látszanak a határok a tudományterületek között, az átfogó szemlélet új nézőpontokat és összefüggéseket fedez fel. Ennek bemutatására megemlítek néhány könyvet – ezek nem is annyira a szóban forgó

szemléletet tükrözik önmagukban, hanem egymásra vonatkoztatva – mint a mozaik kövei – utalnak valami többre. Mire is? Az emberi történelem, a világban tapasztalható folyamatok mélyebb és ugyanakkor átfogóbb megértésére. Az új meglátások alapján pedig hatékonyabb jövőre irányuló stratégiákat alakíthatunk ki a túlélés érdekében. Jó példa erre

Hans Peter Dürr: A tudomány határai

című könyve. A szerző kvantumfizikus. Arról beszél, hogy az anyag mélyebb megismerése nyomán úgy fogalmazhatunk, hogy az anyag végül is bizonyos apró, megfoghatatlan valamik pontosan nem leírható kapcsolataival – lényegében metaforákkal – érzékeltethető, ugyanúgy, ahogy a vallás beszél a létezésről, világról, Istenről. Az egzakt, merev határokkal körülvett tudomány új arculatot adhat a világnak a technika révén, de a végső kérdésekre nem ad választ. A tudomány határaihoz érkezve be kell ismernünk, hogy ha tovább kérdezzünk, válaszokat csak szimbolikus, misztikus nyelven kaphatunk, amelyen a vallás is beszél. Dürr nem a korlátolt, felekezetekbe zárt vallásosság, primitív istenhit vagy teológiai konstrukciók mellett érvel, hanem rámutat arra, hogy a különböző megközelítések ugyanahhoz a végső valósághoz vezetnek.

Richard Rudgley: A kőkor elveszett civilizációi

Mondanivalójának lényege az, hogy az emberré válás mintegy kétmillió éves folyamatáról alig tudunk valamit, pedig ennek során jutott oda az ember, ahol ma tart. A hagyományosan „történelemnek” nevezett tudomány csupán színes lábjegyzet ehhez a homályba vesző történehez. A szerző megkísérli fellebbenteni a fátylat a kőkori ember tevékenységéről, melynek eredményképp létrejött a nyelv, az írás, a számolás, és fejlődésnek indult a technika és a kommunikáció. Elődeink fennmaradását és fejlődését szerinte nem a létért való küzdelem és acsarkodás, hanem a leleményesség és a környezettel való finom egyensúly tette lehetővé. Rudgley szokatlan módszert választ: időben visszafelé haladva keresi, hogy egy-egy fontos eseménynek, alkotásnak mi volt az előzménye, ami lehetővé tette létrejöttét. Szerinte „a legalapvetőbb kulturális találmányok többsége valójában sokkal korábban jelent meg az általánosan elfogadottnál”. Ha ez igaz, akkor a jövőnk technikai, módszerei, megoldásai kezünk ügyében vannak, de még nem ismerjük megfelelő használatukat. Ebben az a félelmetes, hogy a modern ember cselekvési potenciálja mérhetetlenül nagyobb, mint a kőkori embereké, és ha hibázunk, magatartásunkkal az egész földi ökoszisztémát végveszélybe sodorhatjuk.

A kőkori ember életéről alig maradtak nyomok. A ma még élő, „primitívnek” nevezett népek, csoportok életmódjából, kultúrájából visszafelé következtetve mégis meg tudhatunk egyet s mást. A múltba visszapillantáshoz kitűnő anyagot kínál

Service–Sahlins–Wolf: Vadászok. Törzsek, parasztok című, kb. 50 évvel ezelőtt íródott műve (három tanulmány), amely éles fényt vet a címében jelzett emberek, közösségek életére. Elgondolkodtató, hogy ezek némelyike sok ezer év óta kőkori módon él ma is – míg a modern civilizáció alig több mint kétezer éves. Hogy lehet, hogy ma is ugyanúgy (fenntartható módon!) élnek? Erre a nem költői kérdésre ad (költői?) választ

Marlo Morgan: Vidd híred az igazaknak

című (ál)dokumentumregénye, amely érzékletes leírást ad a vándorló ausztráliai törzsek életmódjáról. A történet szerint egy amerikai nőt – az író – egy bennszülött vándorló csoport magával viszi egyik útjára a kontinensen keresztül. A regény megmutatja az őslakosok kőkori életmódját, és megsejteni azt a hallatlanul kifinomult, átszellemiesített kapcsolatot a környezetükkel, ami a sivárnak tűnő sivatagban is biztosítja fennmaradásukat. A könyvet olvasva keserű rezignáltsággal állapíthatjuk meg, hogy ez a világgal való bensőséges kapcsolat számunkra örökre elveszett.

Riane Eisler: Kehely vagy kard

Ez a könyv egy másik veszteségről szól. Az európai őstörténet-kutatás egy vitatott elmélete szerint a hagyományosan „történelem előtti” időkben Európát egymással békésen együtt élő népek lakták, akik egy női istenséget tiszteltek. Ezt a békét egy keletről jövő, máig ismeretlen nép inváziója törte meg, amely magával hozta az erőszak kultuszát, amelyet többnyire fegyveres férfi istenek képviselnek. Ez olyan útra terelte az európai fejlődést, aminek az eredménye a mai civilizáció – ami

napjainkra végveszélybe sodorta az embert és az egész élővilágot.

Itt meg kell említeni egy harmadik nevet: *Marija Gimbutas* észt őskorkutatóról van szó. Rudgley és Eisler is hivatkozik rá. Egységes felfogásukat látva az emberben felmerül a gondolat, hogy lehetséges egy megszottól eltérő szemlélet, amely elismeri a nők, a nőies értékek jelentőségét az élet – s vele a történelem – alakításában. Maga az elmélet megfogalmazása, intuitív elemei, az érvelés módja egy „feminista őstörténet” alapjait is jelenthetné, de a mű mögött álló hatalmas apparátus biztosítja, hogy az elmélet a mai értelemben vett tudományosság keretein belül marad. De ha nem így volna is, a szemlélet újszerűsége és a belőle levonható következtetések új utakra indíthatják az olvasót. Ha a múltunkat megértjük, akkor a jövőnk alakítása sikeresebb lehet; van remény arra, hogy a versengés és szembenállás agresszív mintái helyett a kooperatív stratégiák vegyék át a vezető szerepet – mondják. A férfias és női világképeknek ki kell egészítenie egymást. Tanulunk végre a történelemből?

Riane Eisler könyve 1987-ben jelent meg. Azóta történt egy s más. A hidegháborús veszélyt felváltotta az ökológiai katasztrófa fenyegetése. Létrejött egy globális kommunikációs rendszer, ami lehetővé teszi az emberi igények jobb megfogalmazását és a források méltányosabb elosztását – ahogy az ausztráliai aborigók (őslakosok) vagy a Kalahári-sivatag busmanjai teszik. Mint nemrég – pár százézer éve – a kőkorbán.

Márczi Imre

Isten nevetése

Orvosok és tudósok megállapították, hogy a naponkénti nevetés éppoly fontos agyunk működése szempontjából, mint a mindennapi kenyér. A nevetés nemcsak fizikai gimnasztika, hanem a lélekre is gyógyító erővel hat. Persze nem mindenfajta nevetés.

De most Isten nevetéséről beszélünk, s ezért egy furcsa kérdés tesz föl: Halottak-e már valamikor az életünkben nevetni Istent? Vagy úgy gondoljuk, hogy ilyesmit nem illik kérdezni? Hogyan lehetne kedve Istennek nevetni, amikor oly sok minden üt ki balul ebben az általa teremtett világban? Ha komolyan venné a munkáját, akkor tulajdonképpen éjjel-nappal csak aggódnia kellene.

Mennyből jövő nevetés? Tényleg létezik ilyen?

Talán másképp kellene föltennünk a kérdést. Emlékszünk-e olyan élethelyzetre, amikor az Ördögöt hallottuk nevetni? Eszembe jut egy példa, amikor valaki olyan váratlanul csapott be, hogy hirtelen csalfá nevetést hallottam. Igen, mert mi emberek többnyire emberek ál-

tal tapasztaljuk meg ezeket a természetfölötti erőket és történéseket.

Talán ismerős számunkra ez az ördögi nevetés. Annál fontosabb akkor eredeti kérdésünk: Esetleg hallottuk-e már embereken keresztül nevetni Istent? Ha igen, mikor történt meg ez utójára? Ki nevetett a környezetünkben úgy, hogy hirtelen megnyílt az ég, és észrevettük: ebben az eseményben, ebben a nevetésben az isteni világ is jelen van?

Meggyőződésem, hogy Jézus nagyon sokat nevetett a kánai menyegzőn. Egy alkalommal pedig azt mondta: „*Aki engem látja, azt látja, aki engem küldött*” (Jn 12,45). Nem csupán a szenvedő Jézust láthatjuk Veronika kendője által. Jézus azt is mondhatta volna: Aki engem nevetni hallott, a mennyei Atyát is hallotta nevetni.

Ha bevalljuk, hogy már hallottuk az Ördög gonosz nevetését, de nem emlékszünk Isten gyógyító nevetésére, akkor a Bibliához kell fordulnunk. Ott azt olvassuk, hogy az angyalok ünnepelnek a mennyben, amikor valaki megtér: „*Ugyanígy örülnek a mennyben egyetlen megtérő bűnös miatt...*” Szoros összefüggés van az emberi és a mennyei

történések között. A zsolttárok beszélnek arról is, hogy Isten nevet az istenteleneken, akik védekeznek ellene: „De te, Uram, nevezsz rajtuk...” (Zsolt 59,9).

Most azonban arról beszélek, hogy Isten nevetése a szabadításunkkal áll kapcsolatban. A „szabadítás” az Újszövetségben azt jelenti: megtaláljuk az Istenhez vezető utat. A megszabadítás találkozás. Találkozás és ölelés, ahogyan a tékozló fiú példabeszéde ábrázolja. Isten örömteli nevetése akkor hangzik fel, amikor megtérünk hozzá.

Isten szabadítása közel van hozzánk. „*A nevetésnek megvan az ideje*”, mondja a prédikátor (Préd 3,4). És Isten nevetése „fertőző”, ahogyan a zsolttáros ír róla: „*Amikor az Ur hazavezeti Sion foglyait, olyanok leszünk, mint akik álmodnak. Akkor szánk tele lesz nevetéssel*” (Zsolt 126,1-2).

Isten ígérete nemcsak sírásról beszél: „*Boldogok vagytok ti, akik most sírtok, mert nevetni fogtok*” (Lk 6,21). És nemcsak a mennyben, hanem itt a földön is. S ez a nevetés könnyebben megy nekünk, ha már találkoztunk a nevető Istennel.

Vörös Éva